

Z historii rachunkowości / History of accounting

Tak tworzyło się czasopismo „Rachunkowość”

ZBIGNIEW LUTY *

Streszczenie

W niniejszym artykule przedstawia się początkowy etap tworzenia czasopisma „Rachunkowość”. Współcześni polscy naukowcy z zakresu rachunkowości świetnie znają literaturę światową, bieżące krajowe opracowania, w tym publikacje zawarte w czasopiśmie „Rachunkowość”. Autor uważa, że treści zawarte w „Rachunkowości” sprzed 60.–70. lat nie są dostatecznie znane, o czym może świadczyć brak powołań w opracowaniach naukowych do artykułów z tego okresu, kształtujących polską rachunkowość po II wojnie światowej. Celem opracowania jest ukazanie działań Redakcji oraz Rady Programowej, a także treści zawartych w czasopiśmie „Rachunkowość” w latach 1949–1970. Opracowanie to z okazji jubileuszu 70-lecia powstania czasopisma „Rachunkowość” wiąże teorię rachunkowości z praktyką, przedstawia początek organizowanych Zjazdów Katedr Rachunkowości, Zjazdów Stowarzyszenia Księgowych w Polsce, akcji szkoleniowych dla księgowych, a także opisuje występujące problemy ówczesnej polskiej gospodarki.

Słowa kluczowe: czasopismo „Rachunkowość”, jubileusz 70-lecia, geneza, rozwój w latach 1949–1970.

Abstract

The beginnings of the journal “Rachunkowość”

This article presents the initial stage of creating the Polish journal “Rachunkowość” (“Accountancy”). Contemporary Polish accounting scientists are well acquainted with world literature and current Polish studies, including publications contained in the journal “Rachunkowość”. The author believes that the content of this journal from 60-70 years ago is not well known, as evidenced by the lack of references in present time scientific papers to articles from this period, which were very important for shaping Polish accounting after World War II. The aim of this paper is to present the activities of the Editorial Board and the Program Board, as well as the content of the journal “Rachunkowość” in the years 1949–1970. This study, on the occasion of the 70th anniversary of the journal Accounting, links the theory of accounting with practice, presents the beginning of Accounting Departments conferences, Congresses of the Association of Accountants in Poland and training courses for accountants, and also describes the problems of Polish economy of that time.

Keywords: “Rachunkowość” journal, 70th anniversary, origin, development in 1949–1970.

* Prof. dr hab. Zbigniew Luty, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Katedra Rachunkowości Finansowej i Kontroli, przewodniczący Rady Naukowej Stowarzyszenia Księgowych w Polsce, ORCID 0000-0003-0279-8872, Zbigniew.Luty@ue.wroc.pl

Wprowadzenie

Niniejszy tekst dotyczy początkowego etapu tworzenia czasopisma „Rachunkowość”, wydawanego od 1949 roku, w pierwszych trzech latach pod tytułem „Biuletyn BOR”. Współcześni polscy pracownicy naukowcy z zakresu rachunkowości bardzo dobrze znają literaturę światową, bieżące krajowe publikacje, w tym artykuły prezentowane w czasopiśmie „Rachunkowość”. Autor uważa, że treści artykułów zwartych w „Rachunkowości” z lat 50.–60. XX wieku nie są dostatecznie znane, o czym może świadczyć brak powołań w opracowaniach naukowych do tych artykułów, kształtujących polską rachunkowość po II wojnie światowej.

Celem artykułu jest zatem ukazanie działań Redakcji oraz Rady Programowej, a także treści zawartych w czasopiśmie „Rachunkowość” w latach 1949–1970. Opracowanie to przygotowane z okazji jubileuszu 70-lecia powstania czasopisma „Rachunkowość” wiąże teorię rachunkowości z praktyką, przedstawia początek organizowanych Zjazdów Katedr Rachunkowości, Zjazdów Stowarzyszenia Księgowych w Polsce (SKwP), akcji szkoleniowych dla księgowych, a także opisuje występujące problemy ówczesnej polskiej gospodarki.

Artykuł opracowano na podstawie archiwalnych egzemplarzy czasopisma „Rachunkowość” oraz pracy magisterskiej autorstwa Anny Gogolewskiej pt. „Rachunkowość” – *historia i współczesność*, napisanej w 2010 roku pod kierunkiem promotora prof. dr. hab. Sławomira Sojaka, kierownika Katedry Rachunkowości Finansowej na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Prezentowane skany nie zawsze są dobrej jakości, czas nadweryżył jakość papieru, a także intensywna praca z tekstem, co widać jako zaznaczenia wybranych pozycji. Czasopismo „Rachunkowość” było potrzebne i wykorzystywane przez pracowników Wyższej Szkoły Ekonomicznej, Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego oraz Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.

1. Geneza

Opracowano wiele definicji rachunkowości, opisywano jej funkcje, zadania, cele. Na potrzeby niniejszego opracowania spójrzmy na rachunkowość jako na system tworzenia niezbędnej informacji w celu komunikacji gospodarczej. W każdym kraju musi obowiązywać jednolity system tworzenia informacji finansowej, który zabezpiecza pomiar podatków, informacje do tworzenia bilansów makroekonomicznych oraz relacje między partnerami biznesu. Czasopismo „Rachunkowość” zapisało się w historii polskiej rachunkowości jako miesięcznik kreujący rachunkowość na miarę potrzeb ówczesnego okresu oraz kształtujący, a na pewno podnoszący, wiedzę księgowych. Łamy czasopisma były otwarte na dyskusję środowiskową. Można było przeczytać opracowania dyskusyjne praktyków oraz recenzje monografii naukowych.

Po II wojnie światowej Polska była nie tylko zniszczona materialnie. Zginęło wielu właścicieli przedwojennego biznesu, a także specjalistów – techników i ekonomistów. Należało stworzyć nowe kadry na każdym poziomie działalności gospodarczej, w tym także księgowych. Odbudowa rachunkowości wymagała opracowania zasad księgowości

oraz dotarcia z takim opracowaniem do księgowych w państwowych podmiotach gospodarczych. Szybko zrozumiano potrzebę utworzenia czasopisma, w którym przekazywane byłyby zarówno informacje o aktach prawnych, jak i materiały szkoleniowe dla tworzących się kadr księgowych.

W 1947 roku powstało czasopismo „Rachunkowość i Podatki”, którego redaktorem był Kazimierz Sowa. Pismo przetrwało do 1949 roku. W tym właśnie roku Państwowa Komisja Planowania Gospodarczego rozpoczęła wydawanie resortowego biuletynu. Należy pamiętać, że są to czasy gospodarki planowanej i społecznej własności całego majątku gospodarczego w Polsce. Centralizacja zarządzania krajem przekładała się na system gospodarowania. Na pierwszym miejscu była realizacja wyznaczonych planów, a nie efektywność gospodarowania, zysk oraz płynność finansowa. Stwarzało to szczególne, specyficzne uwarunkowania systemu rachunkowości. Środowisko nauki i praktyki rachunkowości było przekonane o potrzebie utworzenia profesjonalnego pisma dla księgowych, które nie byłoby tylko przekaznikiem informacji od instytucji rządowych do przedsiębiorstw, lecz zawierałoby treści merytoryczne z zakresu rachunkowości. Postanowiono w 1949 roku zarejestrować podmiot o nazwie Biuro Organizacji Rachunkowości (BOR), który wydawał „Biuletyn BOR”. W 1952 roku „Biuletyn BOR” zmienił nazwę na „Rachunkowość”, ale za datę jego powstania przyjmuje się rok 1949 – dlatego w 2019 roku obchodzimy jubileusz 70-lecia czasopisma „Rachunkowość”.

„Biuletyn BOR” oraz pierwsze numery „Rachunkowości” łączyły wiedzę praktyczną z uogólnieniem teoretycznym. Nie były to klasyczne poradniki. Artykuły przedstawiały teorię rachunkowości w zakresie rentowności, kosztów, obiegu środków płatniczych, którą łączono z doświadczeniami rachunkowości ZSRR oraz innych krajów tzw. demokracji ludowej. Opisywano doświadczenia organizacji rachunkowości i techniki księgowania. Przedstawiano zakładowe plany kont wraz z wykazem typowych księgowiń. Analiza treści kolejnych numerów „Rachunkowości” pozwala stwierdzić, jakie zagadnienia były wówczas najbardziej istotne dla księgowych i przedsiębiorstw. Należy to widzieć w kontekście historycznym, silnym powiązaniem politycznym z ZSRR, ówczesną techniką obliczeniową oraz przygotowaniem do wykonywania zawodu księgowego osób, które po raz pierwszy rozpoczynają przygodę z rachunkowością. Najbardziej interesujące, moim zdaniem, dla czytającego te wspomnienia jubileuszowe są treści roczników najbardziej odległych w czasie.

2. Profilowanie czasopisma przez Redakcję

Czasopismo „Rachunkowość” tworzyli kolejno trzej redaktorzy naczelni – prof. Stanisław Skrzywan, Zdzisław Paryziński oraz dr Zdzisław Fedak. Dokonując przeglądu pierwszych roczników „Rachunkowości” zauważa się profilowanie czasopisma wspólnie z czytelnikami. Przekazywane treści zawierały podstawową i średnio zaawansowaną wiedzę z rachunkowości. Kolejne lata ukazują bardziej zaawansowane i szczegółowe zagadnienia. Jakość czasopisma tworzy redakcja, ale decydujące zdanie ma redaktor naczelny. Każdy z redaktorów rozumiał i tworzył czasopismo na miarę ówczesnych warunków gospodarowania oraz publikacji. Uważam jednak, że największy wkład

w poziom merytoryczny „Rachunkowości” miał i nadal ma dr Z. Fedak. Jest On osobą z charyzmą, chętnie zapraszany na konferencje i słuchany. Potrafi o rachunkowości mówić barwnie i merytorycznie. Słuchając Jego wywodów odczuwa się głębię zrozumienia zagadnień księgowych. Ogromna wiedza, można powiedzieć – pełna – o rachunkowości, pozwala na określanie niszy w przekazywanych informacjach, co umożliwia zamawianie artykułów na które jest największe zapotrzebowanie. Dr Z. Fedak współtworzy „Rachunkowość” od jej powstania, tzn. od 1949 roku.

Numer 1. „Rachunkowości” z 1952 roku jest oznakowany: Rok III Nr 1 (25), co oznacza kontynuację „Biuletynu BOR”. Redakcja na pierwszej stronie pisze:

W wielu dziedzinach naszego życia gospodarczego polepszyła się organizacja pracy i wzrosła jej wydajność. Zaoszczędziliśmy wiele milionów złotych, które dzięki temu mogliśmy zużyć w zwiększonym zakresie na cele inwestycyjne, kulturalne i socjalne. Poważny w tym i Wasz, Koledzy, udział. Bieżąco prowadzona rachunkowość dostarcza bowiem danych, pozwalających na ocenę prawidłowości funkcjonowania jednostek gospodarczych wszystkich gałęzi naszej gospodarki narodowej. Im dokładniej i szybciej pracuje księgowy, tym dokładniej i szybciej uzyskuje państwo możliwość stwierdzenia, oceny i dysponowania akumulacją wygospodarowaną przez daną jednostkę, względnie zespoły. [...] musimy śmiało niż dotychczas korzystać z doświadczeń radzieckich [...] Musimy przestrzegać i skracać obowiązujące terminy składania sprawozdań okresowych oraz dbać o jakość danych sprawozdawczych.

W 1957 roku podjęto decyzje powołania Rady Programowej „Rachunkowości”. Oto fragment tekstu z numeru 2/1957:

Już na pierwszym zebraniu Rady Programowej, której przewodnictwo z wyboru objął prof. Kazimierz Sowa WSE — Kraków, wypłynęło szereg problemów. Np. czy „Rachunkowość” powinna być również poświęcona zagadnieniom finansów, jak głosi wzmianka w tytule, czego nie spełnia w rzeczywistości, czy też — nie wykluczając sporadycznego publikowania informacji na temat zagadnień finansowych — wykreślić w tytule fikcyjną zapowiedź? Czy przyjąć założenie, że miesięcznik jest poświęcony zagadnieniom rachunkowości wszelkich jednostek gospodarczych, czy też wyłączyć z tematyki zagadnienia rachunkowości spółdzielni produkcyjnych oraz spółdzielczości zaopatrzenia i zbytu (CRS), ponieważ dotyczą one odrębnej grupy czytelników? Czy pisać o osiągnięciach zagrancy w zakresie mechanizacji rachunkowości np. o maszynach elektronowych, czy też nie drażnić takimi informacjami czytelników, którzy obecnie napotykają, niestety, trudności przy zakupie nawet ręcznych arytmometrów? Czy proporcje w materiale poświęconym różnym działom gospodarki, czy różnym działom rachunkowości, jej systemom i formom są właściwe i co należy zrobić, aby zapewnić dopływ odpowiednich artykułów czy wypowiedzi? Czy należy udzielać więcej miejsca teorii czy praktyce rachunkowości? Spraw takich, podniesionych na pierwszym zebraniu, było znacznie więcej a na pewno wyłonią się dalsze w toku pracy Rady.

Jak wynika z przytoczonego tekstu Redakcji „Rachunkowości”, zastanawiano się nad profilowaniem treści czasopisma. Dyskutowano nad relacją praktyki i teorii rachunkowości. Wskazywano na branżowe uwarunkowania rachunkowości, szczególnie rachunku kosztów. Stawiano pytanie o proporcje w treści omawianych systemów i działów rachunkowości. Nie ominięto techniki i automatyzacji rachunkowości, choć jednoznacznie wskazano na trudności występujące z nabyciem urządzeń liczących w tamtym czasie. Na uwagę zasługuje sformułowanie problemu relacji rachunkowości i finansów. Te zagadnienia są istotne także obecnie, na innym poziomie oraz zaawansowaniu, co oczywiste po 70. latach, ale jakże prawidłowe było ówczesne rozpoznanie problemów i potrzeb rachunkowości w Polsce (Ludowej).

W 1958 roku po raz pierwszy w stopce redakcyjnej pojawia się personalny skład Redakcji i Rady Programowej powołanej w 1957 roku. Skład personalny Redakcji oraz Rady Programowej podano w tabeli 1.

Tabela 1. Skład Redakcji i Rady Programowej w latach 1950–2009

Lata	Redakcja	Rada Programowa
1950–1956	H. Druska, Z. Fedak, Z. Paryziński, S. Skrzywan, T. Troszczyński	Nie było rady programowej
1957–1960	W. Bień, H. Druska, Z. Fedak, T. Płoszajski, L. Rywik, S. Skrzywan, T. Troszczyński,	S. Akerman, B. Breduński, E. Chmielnicki, B. Chrzanowski, R. Cop, I. Epszajn, E. Indelak, K. Koc, W. Kogut, Z. Kossut, A. Kmiołek, R. Łukasik, E. Mrowiec, S. Muszyński, J. Owczarczyk, Z. Paryziński, I. Patycha, T. Płoszajski, R. Rylski, K. Sowa, H. Strzelecka, S. Styczyński, S. Wojciechowski
1961–1970	W. Bień, Z. Czubryt, H. Druska, J. Doraczyński, Z. Fedak, W. Kwiatkowski, H. Myszkorowska, Z. Paryziński, L. Rywik, S. Skrzywan, T. Troszczyński	S. Akerman, E. Chmielnicki, B. Chrzanowski, R. Cop, J. Cewe, A. Dankiewicz, B. Gilewicz, K. Koc, W. Kogut, Z. Kossut, A. Kmiołek, L. Lewandowski, R. Łukasik, E. Mrowiec, S. Muszyński, M. Marchewka, J. Owczarczyk, T. Ortyl, Z. Paryziński, P. Pilny, T. Płoszajski, T. Peche, W. Pepol, K. Sowa, S. Styczyński, T. Tabeau, M. Tomicki, S. Wojciechowski
1971–1980	W. Bień, J. Doraczyński, Z. Fedak, B. Gilewicz, W. Kwiatkowski, H. Myszkorowska, Z. Paryziński, T. Płoszajski, S. Skrzywan, J. Sablik	Z. Abramowicz, S. Akerman, W. Bień, J. Cewe, E. Chmielnicki, B. Chrzanowski, R. Cop, A. Dankiewicz, M. Dąbrowski, B. Gilewicz, R. Kłoczewski, L. Lewandowski, M. Marchewka, A. Marczewski,

Ciąg dalszy tabeli 1

Lata	Redakcja	Rada Programowa
		T. Ortyl, J. Owczarczyk, P. Pilny, T. Płoszajski, T. Peche, W. Pepol, S. Rojewski, T. Sołodkowski, K. Sowa, J. Sablik, T. Tabeau, M. Tomicki, S. Wojciechowski, S. Wawrzyniak, H. Zaleski
1981–1990	Z. Abramowicz, J. Doraczyński, Z. Fedak, B. Gilewicz, H. Myszkowska, Z. Paryziński, K. Sztajer, T. Trosczyński	S. Akerman, Z. Abramowicz, W. Bień, P. Chrzanowski, E. Chmielnicki, J. Cewe, R. Cop, A. Dankiewicz, M. Dąbrowski, W. Garbecki, H. Gołębiowska, R. Kłoczewski, A. Kaliński, R. Krzymański, S. Lubaczewski, M. Marchewka, A. Marczewski, T. Peche, W. Pepol, T. Płoszajski, Z. Pietraszek, J. Polak, S. Rojewski, J. Sablik, T. Sołodkowski, M. Tomicki, S. Wawrzyniak, T. Zaremba, H. Zaleski
1991–2000	J. Baliński, J. Dadacz, Z. Fedak, J. Owoc, R. Sokołowska, D. Słowińska, T. Trosczyński	Z. Abramowicz, W. Bień, W. Bartosiewicz, E. Chmielnicki, W. Fałowski, M. Gęga, M. Hetnał, E. Jakubczyk-Cały, A. Kaliński, R. Kłoczewski, R. Krzymański, D. Kusz, J. Karolewski, E. Kosińska, A. Kamela-Sowińska, J. Kozakiewicz, B. Lisiecka-Zajac, J. Matuszewicz, Z. Messner, B. Misterna, B. Muszyńska, J. Ochman, Cz. Paczuła, J. Proń, T. Płoszajski, J. Polak, S. Pokojski, P. Rojek, M. Rozmus, J. Sablik, J. Stach, R. Sochacka, S. Wawrzyniak, H. Zaleski, T. Zaremba, B. Żmijewska
2001–2009	Z. Fedak, J. Owoc, E. Kosakowski, D. Masłowska, R. Sokołowska	W. Bień, W. Bartosiewicz, T. Cebrowska, J. Dadacz, M. Gmytrasiewicz, E. Jakubczyk-Cały, E. Kosińska, J. Kozakiewicz, D. Kusz, B. Lisiecka-Zajac, Z. Luty, J. Matuszewicz, Ł. Motąła, Z. Messner, Cz. Paczuła, J. Proń, W. Pokojski, P. Rojek, R. Sochacka, S. Sojak

Logiczna konstrukcja treści w początkowych latach wydawania „Rachunkowości” ułożona była według wyodrębnionych segmentów:

- Ustawodawstwo – Przepisy – Rozporządzenia
- Artykuły – Referaty – Przyczynki
- Z doświadczeń zagranicy
- Materiały szkoleniowe
- Wytuczne – Informacje – Wyjaśnienia
- Współzawodnictwo – Mechanizacja – Racjonalizacja
- Korespondenci piszą
- Krytyki i recenzje.

Z upływem lat układ ten był modyfikowany, jednakże stałe bloki tematyczne pozostały.

3. Ustawodawstwo – Przepisy – Rozporządzenia

Ustawodawstwo – Przepisy – Rozporządzenia były stałym segmentem informacyjnym „Rachunkowości”. Zawierały nowe akty prawne publikowane w Dzienniku Ustaw RP, Monitorze Polskim, Biuletynie PKPG oraz Dzienniku Urzędowym MF, wraz z krótkim komentarzem najbardziej istotnych regulacji i ich zmian. Jako przykład podaje się dwa wybrane akty prawne komentowane w pierwszych numerach „Rachunkowości”.

- Uchwała Nr 701 Rady Ministrów z dn. 24.9.1953 r. w sprawie zasad ustalania cen produktów nietypowych oraz opłat za nietypowe usługi nie objęte obowiązującymi cennikami (taryfami) wykonywane przez przedsiębiorstwa przemysłu kluczowego i świadczone w obrębie gospodarki uspołecznionej – komentarz od redakcji wskazuje na kosztową podstawę ustalenia cen („Rachunkowość” 12/1953).
- Zarządzenie Ministra Finansów z dn. 7.11.1956 w sprawie terminów składania rocznych sprawozdań finansowych – w komentarzu redakcji jest skrót Zarządzenia oraz podane są terminy składania sprawozdań („Rachunkowość” 2/1957).

Księgowi czytający czasopismo „Rachunkowość” mogli zorientować się w szczegółach zmian prawa finansowego i gospodarczego wraz z odpowiednią interpretacją tych regulacji. Redakcja wskazywała konieczność zakładania skoroszytów z wymienionymi stronami w celu aktualizacji obowiązujących przepisów prawnych w zakresie rachunkowości, podatków, planowania oraz rewizji finansowej.

4. Artykuły – Referaty – Przyczynki

Kolejnym stałym segmentem były Artykuły – Referaty – Przyczynki. Niżej przedstawia się wybrane pozycje według kryterium merytorycznego. Szereg artykułów posiada charakter ideologiczny i takie są w niniejszym opracowaniu pomijane, choć w przedstawionych skanach tytuły są uwidocznione.

W 1952 roku opublikowano następujące artykuły:

- *Rachunek kosztów w przemyśle wg nowego RPK* – J. Moszczyński
- *Księgujemy bieżąc* – A. Walusiński

W kolejnym 1953 roku:

- *Analiza ekonomiczna* – Z. Fedak
- *Zatwierdzanie bilansów* – M. Bojarczyk
- *Organizacja pracy w pionie głównego księgowego w przedsiębiorstwach MHD* – W. Świetlicki
- *Księgowi – rewidenci* – T. Bazylewicz
- *Nowe zasady bilansowania* – M. Bojarczyk
- *Główny księgowy w świetle prawa* – K. Sztajer
- *Uproszczona ewidencja braków* – R. Szymański, Z. Fedak
- *O prawidłową rachunkowość i sprawozdawczość przedsiębiorstw* – B. Blass
- *Produkcja niezakończona* – J. Moszczyński
- *Ewidencja rozrachunków ze zleceniodawcami* – J. Kalbarczyk

Natomiast w 1955 roku na łamach „Rachunkowości” zamieszczono artykuły:

- *Rewizja a gospodarność* – M. Styczyński
- *Sprawozdawczość finansowa 1955 r.* – Z. Jaworski
- *Ceny i gatunkowość surowców a koszty własne* – E. Szwabe
- *O inwentaryzacji środków rzeczowych w przemyśle* – Z. Wilkosz
- *Budowa indeksu materiałowego* – K. Jerczyński, J. Matuszewicz
- *Z doświadczeń i perspektyw zastosowania maszyn analityczno-statystycznych w rachunkowości* – K. Sowa

W od 1954 roku w „Rachunkowości” wyróżnia się artykuły ogólne oraz tematyczne. Przykłady artykułów ogólnych widoczne są w poniższych skanach.

Rok 1954

10 lat rachunkowości w Polsce Ludowej — S. Skrzywan	7	283
Kierunki rozwojowe rachunkowości w górnictwie — J. Patrycha	7	290
Kontrolować wykonanie uchwał konferencji partyjno-ekonomicznych	11	475
Na straży prawidłowej gospodarki	2	43
Nasz jubileusz	12	523
Nasz wkład w obniżkę kosztów własnych	8	331
Ochrona własności mienia	3	91
O jakość sprawozdań finansowych	9	379
Osiągnięcia przemysłu drobnego w księgowości i sprawozdawczości — J. Frąckiewicz	4	147
I Ogólnopolski Zjazd Katedr Rachunkowości — R. Łukasik	4, 5	150, 196
Podstawowe zadanie	5	187
Realizujemy w codziennej pracy wskazania IX Plenum KC PZPR	1	3
Rosną kadry księgowych gospodarstw rolnych — R. Bołatin, J. Pawlak	7	292
Twórczo wykorzystujemy doświadczenia radzieckie	10	427
Uchwała	12	525
Walka o rachunkowość w handlu trwa — J. Owczarezyk	6	287
Zadania głównych księgowych przedsiębiorstw budowlanych — S. Wojciechowski	5	192
Zadania doniosłe i bliskie ludziom pracy	4	139

Rok 1958

ARTYKUŁY OGÓLNE		
Czego oczekujemy w roku 1958 — Stanisław Skrzywan	1	1
II Ogólnopolski Zjazd Katedr Rachunkowości — K. Sawicki, T. Wasniewski	6	221
Główni księgowi po reformie budownictwa — Stefan Wojciechowski	6	233
O skuteczną walkę z niedoborami w handlu detalicznym — Zdzisław Rembarz	6	229
Próba oceny działalności biegłych-księgowych — Zdzisław Paryziński	7	265
Rozwój rachunkowości radzieckiej w ciągu ostatnich lat — Witold Bieńkowski	11	441
Ulepszyć metody zarządzania przedsiębiorstwami	12	485
Uprościć sposób ustalania ubytków i premii za dbałość o towary w detalu — Kazimierz Biątek	3	98
Włączyć Akcję Socjalną do przedsiębiorstw — Andrzej Węgielski	4	147
Współpraca głównych księgowych z kierownikami robót — Stanisław Nowak	1	14
Współpraca głównych księgowych z radami robotniczymi (Podsumowanie ankiety)	2	45

Rok 1962

ARTYKUŁY OGÓLNE		
Główny księgowy w świetle statystyki — Witold Bieńkowski	10	397
Gospodarka materiałowa — w centrum uwagi — Tadeusz Jaworski	3	45
Niedobory towarów w świetle statystyki — Henryk Kurowski	7	281
Program porządkowania gospodarki materiałowej — Henryk Winder	8	313
Walka z nadżyciami i niegospodarnością — Zbigniew Gnoz	4	133
Zagadnienia księgowości PGR — Bronisław Gilewicz, Teresa Nieustrowska	2	57

Powtarzały się opracowania z zakresu wykonywania zawodu księgowego oraz odpowiedzialności głównych księgowych, sprawozdawczości, zrozumienia i przeciwdziałania niegospodarności z nadżyciami, rewizji finansowej. Analiza tytułów obrazuje, jakie zagadnienia były wówczas najbardziej istotne dla powstającego po wojnie zawodu księgowego. Jednocześnie wskazuje, że byli wówczas specjaliści gotowi podjąć trud takich opracowań, wielu z nich po latach uzyskało tytuł profesorski.

W segmencie artykułów tematycznych najobszerniejszy jest blok kosztowy. Oto przykładowe tytuły opracowań.

Rok 1954

KOSZTY		
✓ Ewidencja kosztów w handlu wewnętrznym — W. Świętlicki	10	435
✓ Kilka uwag do sprawozdania z obniżki kosztów — J. Nowotny	11	481
Kilka uwag o transporcie samochodowym — A. Maciąga	9	393
Niedociągnięcia w ewidencji kosztów zakładów prefabrykacji — N. Moloniewicz, H. Urban	9	389
Niektóre zagadnienia sprawozdawczości z obniżki kosztów własnych produkcji przemysłowej — Z. Augustowski	8	332
Obliczanie obniżki kosztów w przemyśle odzieżowym — C. Banasiak	12	533
Pogłębić rachunek kosztów w p.g.r. — W. Gorczycki	11	477
Produkcja niezakończona (dokończenie) — J. Moszczyński	1	15
✓ Rachunek kosztów w jednostkach transportu samochodowego — S. Nisengole	2	50
✓ Skorygować klucz kaloryczny stosowany w gazownictwie — B. Sperski i Z. Zabiński	11	485
Sprawozdanie z obniżenia kosztów własnych w przemyśle mięsnym — T. Pyzik	9	381
✓ W sprawie obliczania obniżki kosztów własnych — Z. Dzikowski	10	431

Rok 1958

KOSZTY		
Ewidencja i kontrola w oparciu o koszty planowane — Leon Grzywna	11	444
Ewidencja kosztów i rozrachunek gospodarczy — Henryk Pokrynka	9	359
Kalkulacja kosztów w mniejszych wydziałach narzędziowych — Andrzej Fedak i Zdzisław Fedak	4	136
Niektóre problemy rachunku kosztów w samodzielnym przedsiębiorstwie państwo- wym — Stanisław Skrzywan	8	309
Normatywny rachunek kosztów w Południowych Zakładach Wytwórczych Silni- ków Elektrycznych w Tarnowie — Zdzisław Zapolski	10	400
Przykład ewidencji i kalkulacji w oparciu o koszty planowane — Zdzisław Fedak	1	9
Rozliczanie kosztów w oparciu o koszty planowane — Tadeusz Olechowicz	6	225
Transport samochodowy i jego koszty — Juliusz Kowalik	11	456
Zainteresować załogi kosztami	5	177

Rok 1962

KOSZTY		
Arkusze kosztów wydziałowych — Jan Kujawski	5	187
— Dokumentacja techniczno-produkcyjna a rachunek kosztów własnych — Romuald Jakubowski	2	50
— Ewidencja i kalkulacja kosztów w fabryce wyrobów z tworzyw sztucznych — Marian Barszczeński, Zdzisław Fedak, Irena Hryniewicz, Edward Krajewski	10	408
— Niektóre prawidłowości kształtowania się kosztów własnych — Bolesław Siwoń	4	137
— Normatywny rachunek kosztów w transporcie samochodowym — Tadeusz Wierzbicki	9	368
— Przestoje — Bronisław Sygniura	7	271
— Rozliczanie kosztów pośrednich w stosunku do godzin pracy — Marian Majchrzak	11	455
— Rozliczanie kosztów wydziałowych wg stanowisk — Wacław Podhajski	3	94
— Rozliczanie robót budowlano-montażowych — Stanisław Lubaczewski	4	142
— Stabilizowane narzuty kosztów pośrednich przy produkcji jednostkowej i seryjnej — Jan Matuszewicz	7	276
— Tendencje w zakresie ustalania jednostkowego kosztu własnego — Wiktor Malc	12	485
— Układ kalkulacyjny kosztów — Jan Anderko	11	445
— Usprawnienie rachunku kosztów w przemyśle lekkim — Włodzimierz Motrenko	6	230
— Z prac nad usprawnieniem rachunku kosztów w przemyśle chemicznym — Ta- deusz Migdał	9	353
— Z prac nad usprawnieniem rachunku kosztów w przemyśle spożywczym — Ry- szard Rączek	3, 4	98, 148

Tematem wiodącym było ustalanie definicji kosztów własnych, technicznego kosztu wytworzenia oraz możliwości pomiaru kosztów. Dyskusja i polemika, niekiedy bardzo ostra, dotyczyły sposobu ustalenia i rozliczania kosztów wydziałowych, metod kalkulacji kosztów oraz ustalania jednostkowego kosztu własnego. Wiedza zawarta w tych artykułach powinna być treścią wykładu z historii rachunkowości polskiej, ponieważ wielu młodych absolwentów kończy studia, sądząc, że rachunek kosztów powstał w latach 80. XX wieku, a lata wcześniejsze to gospodarka planowa, socjalistyczna, nierynkowa. Jak widać w warunkach ówczesnego systemu gospodarczego

można było pisać o kosztach, ich ewidencji, rozliczaniu, rachunku kosztów z pozycji gospodarki opartej na ekonomicznej grze rynkowej, efektywności i rentowności.

Kolejnym blokiem tematycznym w segmencie artykułów jest analiza, kontrola i rewizja. Oto przykładowe tytuły.

Rok 1954

ANALIZA		
Jak czytać P-38 — Z. Kucharski	11	307
Jeszcze o analizie ekonomicznej — E. Brodzki	3	156

Rok 1958

ANALIZA, KONTROLA, REWIZJA		
Badanie rocznych sprawozdań finansowych — Alfred Schroeter	10	307
Jak badać odkrycia od planu — Wiktor Mik	11	437
Więcej uwagi dla rewizji dokumentalnej	4	133
Ekspres badania sprawozdań rocznych — Tadeusz Bąkiewicz	2	34

Rok 1959

ANALIZA, KONTROLA, REWIZJA		
• Aktualne zadania rewizji — Tadeusz Migus	11	441
Na marginesie porównawczej analizy ekonomiczno-organizacyjnej — Bronson Borowski	10	401
✓ Ochrona mienia — sprawa wzięta aktualna — Emil Jurorski	6	221
Ogólne zasady międzyzakładowej analizy kosztów w przemyśle — Kazimiera Sosnowa	4	155
✓ Orzeczenie biegłego księgowego — Alfred Schroeter	12	485
Trójkątne diagramy — Adam Huculek	5	186
Znowu o biegłych księgowych — Halina Druska	10	397

Rok 1962

ANALIZA, KONTROLA, REWIZJA		
Biegli księgowi o badaniu sprawozdań finansowych — Jerzy Doraczyński	11	441
Komisje weryfikacyjne i bilansowe — Henryk Kalfński	1	1
Metoda analizy gospodarki materiałowej — Janusz Elbanowski	12	491
✓ Ogólna analiza środków trwałych przedsiębiorstwa — Witold Bień	6	221
✓ O powszechne zastosowanie kompleksowej techniczno-ekonomicznej analizy działalności przedsiębiorstw — Tadeusz Marzantowicz	1	4
O rozwój instytucji dyplomowanych biegłych księgowych — Stanisław Skrzywan	8	309
Praktyka rewizji wewnątrzzakładowej — Czesław Paczula	8	317
Społeczna cena kontroli w handlu detalicznym — Franciszek Bożyczko	10	415
Wykorzystanie ustaleń rewizji — Tadeusz Nawrot	11	452
• Wynik finansowy — Bolesław Siwoń	8	324

Jak widać na zeskanowanych stronach, bardzo intensywnie była prezentowana kontrola poprawności rachunkowości, różnie rozumiana i nazywana – kontrola, rewizja wewnątrzzakładowa, rewizja wykonywana przez biegłego księgowego oraz ogólnie rewizja. Wskazywano na organizację i technikę pracy rewizyjnej oraz kontrolnej. Omawiano wewnętrzną kontrolę oraz rewizję dokumentacji księgowej. Także dużo uwagi poświęcano analizie. Opisywano analizę istotnych grup majątkowych i kosztów (środki trwałe, materiały, wynagrodzenia) ogólnie oraz w przekroju branżowym. Kompleksową analizę przedsiębiorstw nazwano analizą techniczno-ekonomiczną działalności podmiotów.

5. Organizacja, mechanizacja oraz technika rachunkowości

Kolejnym stałym segmentem czasopisma była organizacja, mechanizacja oraz technika rachunkowości. Z dużym zaangażowaniem podchodzono do nowych technik ewidencyjnych.

Zasady działania piszących i liczących maszyn do księgowania opublikowano w 1953 roku. W 1956 roku ukazał się dyskusyjny artykuł J. Lipińskiego pt. *Mechanizacja na zakręcie*. Przekazywano także wiedzę na temat rejestrowej i przebitkowej metody księgowania. Wskazywano na organizację działów księgowości z naciskiem na poprawne udokumentowanie ewidencjonowanych operacji gospodarczych. Oto przykładowe skany tego segmentu.

Rok 1954

ORGANIZACJA I TECHNIKA RACHUNKOWOŚCI		
Etatyżacja działów księgowo-finansowych – Z. Zalesiński	8, 9	337, 336
Ewidencja rozrachunków ze zleceniodawcami – T. Szarf	6	248
Jeszcze o inwentaryzacji ciągłej – A. Koszycki	3	99
Karta robocza – T. Pachniewicz	8	340
Księgowość rejestrowa w MPL – W. Motrenko	6	237
Metoda rejestrowa z perspektywy – J. Paszkiewicz	3	103
Nasze doświadczenia w zakresie uproszczonej ewidencji zapasów materiałowych – T. Markiton	1, 2	37, 76
Podporządkowanie dokumentacji – A. Ivanka	12	529
Uproszczona ewidencja materiałów w budownictwie – W. Bień	3	92
Z doświadczeń księgowości rejestrowej w detalu – S. Kowalski	1, 2	11, 54

Rok 1959

ORGANIZACJA I TECHNIKA RACHUNKOWOŚCI		
Dalsze doświadczenia z formą dziennikowo-zleceniową — Józef Skowroński . . .	4	150
Dokumenacja warsztatowa w drobnej wytwórczości — Maria Bogdanowicz . . .	12	492
Odchylenia od cen ewidencyjnych materiałów — Bolesław Sottysiński . . .	8, 9	324, 363
Przebitka w spółdzielczości — Maria Bogdanowicz . . .	3	103
Przykład uporządkowania ewidencji środków trwałych — Izabela Maciejewska . . .	1	4
Rozliczanie zakładu gastronomicznego — Zenon Janickowski . . .	6	237
Środki pieniężne i „sumy do odprowadzenia” w księgowości jednostek budżetowych — Ryszard Łukosik . . .	1	13
Uproszczenie ewidencji obrotu towarowego w hurcie spożywczym — Franciszek Wietecha . . .	9	366

Prezentowane szczegółowe zagadnienia obrazują organizację rachunkowości w układzie branżowym. Technika rachunkowości, a ściślej – księgowości, omawiana była z punktu widzenia poprawności ewidencyjnej i dokumentacyjnej.

6. Z doświadczeń zagranicy

Ze zrozumiałych względów w tym segmencie prezentowano doświadczenia księgowe w krachach wspólnego bloku politycznego, głównie ZSRR, NRD, Bułgarii, Jugosławii oraz Czechosłowacji. W numerze 1/1952 opublikowano informacje o wykonywanej analizie ekonomicznej w NRD, numerze 4/1953 przedstawiono saldową metodę ewidencji materiałów stosowaną w ZSRR, zaś numer 7/1955 zawierał omówienie rachunkowości w Bułgarskiej Republice Ludowej. W roku 1956 opublikowano informacje ukazane w poniższym skanie.

II. Z DOŚWIADCZEŃ ZAGRANICY		
Aktualne zagadnienia rachunkowości handlowej ZSRR . . .	8	354
Ewidencja materiałów w ZSRR . . .	9	409
Kontrola kosztów w przedsiębiorstwach przemysłowych CSR — R. Schroll . . .	12	549
Plan kont przemysłu w Niemieckiej Republice Federalnej . . .	7	313
Projektowanie mechanizacji ewidencji . . .	4	169
Typowa instrukcja dla wewnątrzzakładowego rozrachunku gospodarczego przedsiębiorstw przemysłu maszynowego . . .	3	114
Wewnątrzzakładowy rozrachunek gospodarczy w przemyśle maszynowym CSR . . .	10	457
Z doświadczeń zagranicy . . .	1, 5, 6, 9	19, 217, 263

Redakcja poszukiwała najlepszych rozwiązań metodologicznych rachunkowości szytej na miarę ówczesnych warunków polityczno-gospodarczych i w tym celu przedstawiano dorobek rachunkowości krajów o tej samej charakterystyce polityki gospodarczej.

7. Rachunkowość w służbie nauki rachunkowości

Zwracam uwagę na artykuły R. Łukasika o pierwszym Ogólnopolskim Zjeździe Katedr Rachunkowości opublikowane w 4. i 5. numerze w 1954 roku. Oznacza to mocne sprzężenie czasopisma kierowanego do praktyków z nauką rachunkowości. Od tego roku systematycznie pojawiają się informacje z pracy katedr rachunkowości uczelni wyższych w Polsce. Na przykład w roku 1961:

X. Z KATEDR RACHUNKOWOŚCI WSE		
Jubileusz pracy naukowej i dydaktycznej prof. dr S. Skrzywana i prof. dr J. Dziegielewskiego	2	88
Prof. Jan Treter – w pięćdziesięciolecie pracy pedagogicznej	9	386
Zjazd Katedr Rachunkowości WSE w Sopocie – L. Bednarski, T. Pięta	1	43

W 1962 roku prezentowany był dorobek wszystkich katedr rachunkowości:

VIII. Z KATEDR RACHUNKOWOŚCI WSE		
Z Szkoły Głównej Planowania i Statystyki	6, 7	256, 301
Z Katowickiej WSE	4	169
Z Krakowskiej WSE	5	211
Z Politechniki Szczecińskiej	8	349
Z Poznańskiej WSE	4	170
Z Sopotkiej WSE	3	123
Z Wrocławskiej WSE	2	79
Wykaz prac habilitacyjnych i doktorskich przyjętych w I półroczu 1962 r.	12	514

„Rachunkowość” regularnie informowała o Ogólnopolskich Zjazdach Katedr Rachunkowości, pracach naukowych oraz podręcznikach z rachunkowości. W 1956 roku reaktywowano SKwP i „Rachunkowość” systematycznie przedstawiała informacje z prac Zarządu Głównego, Rady Naukowej, która organizowała konkurs na najlepsze opracowania z zakresu rachunkowości oraz Ogólnopolskich Zjazdów Delegatów SKwP. W ten sposób „Rachunkowość” realizowała dla środowiska księgowych podstawowe cele, które można ująć także jako funkcje czasopisma:

- informacyjną;
- opiniotwórczą;
- edukacyjną;
- integracyjną;
- kształtującą postawy – dziś można by powiedzieć – postawy etycznej;
- rozwoju teorii rachunkowości;
- promowania wybitnych osobowości.

8. Z działalności szkoleniowej

Stałym segmentem informacyjnym była działalność szkoleniowa. Czytelnicy w pierwszych numerach „Rachunkowości” sugerowali potrzebę przygotowania i publikowania materiałów szkoleniowych. Podstawowe zagadnienia szkoleniowe, realizowane w dłuższym okresie (publikowane w kolejnych numerach) obejmowały:

- ekonomiczne podstawy rachunkowości;
- planowanie kosztów i finansów w przemyśle;
- zasady i technika kredytowania przedsiębiorstw;
- ubezpieczenia rzeczowe;
- indeks materiałowy;
- zasady normatywnego rachunku kosztów;
- przedawnienie i prekluzja należności;
- zasady obliczania podatku od wynagrodzeń;
- pojęcie remontu kapitalnego;
- odpowiedzialność karna skarbową pracowników jednostek gospodarki uspołecznionej
- i wiele innych tematów.

Podsumowanie

Czasopismo „Rachunkowość” powstało z potrzeby wypełnienia luki w zakresie wiedzy i praktyki zawodu księgowego po drugiej wojnie światowej. Odbudowująca się gospodarka polska potrzebowała kadr księgowych, odpowiednich regulacji prawnych oraz podstaw teoretycznych na miarę ówczesnej sytuacji polityczno-gospodarczej. Redaktorzy naczelni „Rachunkowości” posiadali nie tylko szeroką wiedzę z zakresu rachunkowości, ale także odpowiednio oceniali rzeczywistość gospodarczą. Umiejętna komunikacja z czytelnikami powodowała zmiany w czasopiśmie, dostosowując je do aktualnego zapotrzebowania na opisywane zagadnienia. Specyfika gospodarowania w różnych segmentach działalności gospodarczej była przyczyną powstania opracowań branżowych, np. budownictwa, górnictwa, handlu, spółdzielczości, przedsiębiorstw rolnych, przedsiębiorstw przemysłowych. Bardzo aktywnie informowano o potrzebie wdrażania nowoczesnych form rachunku kosztów, ewidencji kosztów i ich analizy. Duży nacisk położono na analizę działalności jednostek gospodarczych (dzisiaj powiemy – analizę finansową). Rozwijano współpracę z jednostkami naukowymi, choćby z tego powodu, że pierwszymi działaczami SKwP oraz decydentami w Redakcji oraz Radzie Programowej „Rachunkowości” byli wybitni pracownicy naukowcy – profesorowie S. Skrzywan, K. Sowa, S. Wojciechowski, T. Peche, T. Płoszajski i wielu innych.

Czasopismo „Rachunkowość” spełniło przyjętą misję w pierwszych powojennych latach kształtowania polskiej teorii i praktyki rachunkowości. Obecnie nie jest tylko spadkobiercą tradycji, lecz kontynuatorem rozwoju rachunkowości w Polsce.

Literatura

Gogolewska A. (2010), „*Rachunkowość*” – *historia i współczesność*, praca magisterska napisana pod kierunkiem prof. dr. hab. Sławomira Sojaka, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu.
„*Rachunkowość*”, numery: 1/1952, 4/1953, 12/1953, 4/1954, 5/1954, 12/1954, 7/1955, 12/1956, 2/1957, 12/1959, 12/1961, 12/1962.